

การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการดำเนินชีวิตในสังคมยุคดิจิทัล

AN APPLICATION OF THE THREEFOLD TRAINING FOR LIVING IN DIGITAL AGE SOCIETY

พระสมพงษ์ สุวโจ (ไชยณรงค์)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับหลักไตรสิกขา เพื่อศึกษาหลักการและแนวคิดเกี่ยวกับสังคมยุคดิจิทัล และเพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการดำเนินชีวิตในสังคมยุคดิจิทัล ดำเนินการศึกษาโดยวิธีการวิจัยเอกสารจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ได้แก่ พระไตรปิฎก อรรถกถา หนังสือ ตำรา เอกสาร สิ่งพิมพ์ทางวิชาการ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ และแหล่งข้อมูลออนไลน์ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา เพื่อนำเสนอข้อมูลและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยพบว่า

1) ไตรสิกขา คือ ข้อศึกษาและปฏิบัติ 3 ประการ ที่เป็นหลักสำหรับศึกษา ฝึกหัดอบรมกาย วาจา จิตใจ และปัญญา ให้มีความพร้อมต่อการปฏิบัติหน้าที่ ประกอบด้วย ศีล คือ การพัฒนาที่เริ่มจากร่างกาย วาจา อันเป็นส่วนภายนอกที่เห็นได้ง่าย ให้มีสภาวะปกติ และให้เกิดความสงบเรียบร้อยในกลุ่ม ในสังคม สมานิติ คือ การพัฒนาด้านจิตใจ ที่มีความตั้งมั่น เข้มแข็ง พร้อมกล้าต่อการเผชิญปัญหาอุปสรรค และช่วยส่งเสริมให้ปัญญาได้ทำงานอย่างอิสระ คล่องแคล่ว สามารถแก้ไขปัญหิต่าง ๆ ได้ด้วยดี

2) สังคมยุคดิจิทัลเป็นยุคของสังคมมนุษย์ที่เกิดขึ้นโดยผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์และเป็นเครือข่าย จะเห็นมนุษย์ในสังคมไทยได้ยอมรับรูปแบบทางอิเล็กทรอนิกส์ในหลายลักษณะที่จะมีความสัมพันธ์ระหว่างกันที่แพร่หลายคือ ทางสื่อวิทยุ และโทรทัศน์ โทรศัพท์และทางอินเทอร์เน็ต ที่เอื้อต่อการสื่อสารแบบโต้ตอบกันได้ทั้งสองทิศทาง สังคมมนุษย์จึงเกิดขึ้นได้แม้ว่ามนุษย์นั้นมิได้อยู่ในสถานที่เดียวกันได้ทั้งสองทิศทาง สังคมมนุษย์จึงเกิดขึ้นได้แม้ว่ามนุษย์นั้นมิได้อยู่ในสถานที่เดียวกัน ความห่างกันโดยระยะทางจึงมิใช่อุปสรรคสำหรับมนุษย์มิได้อยู่ในสถานที่เดียวกัน ความห่างกันโดยระยะทางจึงมิใช่อุปสรรคสำหรับมนุษย์ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันอีกต่อไป ซึ่งส่งผลทั้งทางบวกและทางลบต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์

3) มนุษย์ในสังคมยุคดิจิทัลต้องมีการพัฒนาตนทั้งด้านกาย วาจา ใจ ให้มีอิสระเหนือการถูกครอบงำด้วยอำนาจความยั่วยวนในรูปแบบต่าง ๆ ที่จะก่อให้เกิดการลวงละเมิด หรือเสียสภาวะปกติทางกาย วาจา ใจ ของตน โดยในด้านของศีลสิกขา เป็นการพัฒนาในเรื่องของ

พฤติกรรม ที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพหรือโลกแห่งวัตถุ สิ่งแวดล้อมทางสังคม และโลกแห่งชีวิต รวมถึงการประกอบอาชีพ ด้านจิตศึกษา หรือสมาธิ เป็นการคุณภาพจิต สมรรถภาพจิต และสุขภาพจิต และปัญญาศึกษา คือ ศึกษาในเรื่องปัญญา พัฒนาด้านปัญญา ซึ่งมีการพัฒนาอยู่หลายระดับ

คำสำคัญ: ไตรสิกขา, สังคมยุคดิจิทัล

Abstract

The objectives of this thesis were to study concepts of the Threefold Training. To study principles and concepts of the digital age society and to study an application of the Threefold Training for living in digital age society. The study was conducted by research papers from various sources, including the Holy Scriptures commentary texts, documents, publications, academic theses and research resources online. Descriptive data analysis to offer information and suggestions.

The findings were as follows:

1) The Threefold Training is the study in three practical reasons, primarily for education. Apprentice training body, speech, mind and intelligence to be ready to perform their duties include developing the body from the outside world as easily seen, to normalcy And the peace and order in society is to develop mental concentration, a deep career commitment and courage to face the problems and encourage intellectual work independently maneuverable, able to solve problems well.

2) The digital age society is the era of human society takes place through electronic media and networks. The man in Thailand has established forms of electronics in many aspects to the relationship between the proliferation of radio and television and the Internet. Contributing to have interactive communication in both directions. Human society has occurred even though the man was not in the same place in both directions. Human society has occurred even though the man was not in the same place. By geographical distance is not a barrier for people not in the same place. By geographical distance is not a barrier for people to build relationships with each other anymore. As a result, both positively and negatively on the lives of human beings.

3) Human in the digital age society need to develop both their body, speech and mind are free to the north is dominated by the power of seduction in various forms. To cause harassment or loss of normal physical, verbal, his heart by the precepts of virtue. The development of behavior the relationship with the environment, physical or material world. Environmental and social world of the living. Including professionals, mental concentration, as virtue or quality mental competency, mental and spiritual health and intellectual virtue is the study of wisdom. Develop intelligence which is developing on several levels.

Keywords: The Threefold Training, Digital Age Society

บทนำ

ศาสนาเป็นสถาบันสำคัญในระบบสังคม และเป็นสิ่งจำเป็นอย่างหนึ่งในชีวิตมนุษย์ ศาสนาจึงมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการควบคุมความประพฤติของมนุษย์ ให้เป็นไปตามทำนองคลองธรรมของสังคม บทบัญญัติของศาสนาย่อมก่อให้เกิดความเป็นระเบียบขึ้นในสังคม (สุทธิพงษ์ ตันตยาพิศาลสุทธิ, 2539) พุทธธรรมเป็นหลักในการดำรงชีวิตของพุทธศาสนิกชนชาวไทยเป็นเวลากว่า 2,500 ปี พุทธศาสนิกชนชาวไทยยึดหลักความสงบสุขร่มเย็นจากการประพฤติปฏิบัติตามหลักพุทธธรรม ยึดหลักความขยันหมั่นเพียร ซื่อสัตย์สุจริต ในการประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงตน โดยการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาปฏิบัติเป็นวิถีชีวิต หลักพุทธธรรมมุ่งหมายให้บุคคลทำลายความเห็นแก่ตัว ให้ความสำคัญกับประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ รู้เท่าทันความเป็นจริงแห่งสังขาร เข้าใจตนเองและสังคม ความเป็นมาของโลก ไม่ยึดมั่นถือมั่นกับสิ่งที่ไม่เป็นแก่นสาร แม้กระทั่งตัวของตัวเอง ย้ำเตือนให้บุคคลมีความเกรงกลัวและละอายต่อบาปประพฤติดนให้ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ซึ่งเป็นหลักการสำคัญในการพัฒนาจิตสำนึกทางสังคมและเศรษฐกิจ พระพุทธเจ้าทรงแนะนำหนทางในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง เพื่อนำไปใช้ดำเนินชีวิตให้พบกับสันติสุข หรือรู้จักการละอายต่อบาป หรือความชั่วทั้งหลาย ซึ่งจะส่งผลให้การดำรงชีวิต เป็นไปอย่างปกติสุขและนำไปสู่สังคมที่มีความสงบสุขร่มเย็น (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2542)

ปัจจุบัน สังคมไทยคงปฏิเสธไม่ได้ว่า เทคโนโลยีการสื่อสารดิจิทัลเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การปรับเปลี่ยนทัศนคติ และพฤติกรรมในการแสดงออกของผู้คนในสังคม ดังเช่นกรณีการชุมนุมเรียกร้องทางการเมืองของกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งใช้เทคโนโลยีการสื่อสารดิจิทัลเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ข้อมูลข้อเท็จจริง และปรับเปลี่ยนทัศนคติ จนนำไปสู่การแบ่งฝ่ายแบ่งข้าง เช่น การส่งข้อมูลข่าวสารกันผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต การฟังวิทยุผ่านโทรศัพท์มือถือ การถ่ายทอดสัญญาณวีดิโอลิงค์จากต่างประเทศมาสู่ประเทศไทย เป็นต้น ยุคแห่งเทคโนโลยีการสื่อสารดิจิทัลและข้อมูลข่าวสาร เป็นยุคแห่งความเจริญทางวัตถุและการ

ช่วงชิง การกำหนดความคิด จิตวิญญาณของผู้คนในสังคม โดยผู้คนต่างพยายามใช้เทคโนโลยีทางการสื่อสารมาเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดข้อมูลข้อเท็จจริง ความคิด อุดมการณ์ทางการเมืองและสังคม ดังนั้น สังคมจะดำรงอยู่ด้วยจิตวิญญาณแห่งความดีงาม ความถูกต้อง และความสงบสุขได้มากน้อยแค่ไหน ก็ขึ้นอยู่กับความแข็งแกร่งทางด้านจิตใจของมนุษย์ที่มีศีลธรรม จริยธรรมในการใช้เทคโนโลยีทางการสื่อสารเพื่อสร้างสรรค์สังคมในทางที่ถูกต้อง และการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล จะเป็นทักษะที่สำคัญในการเรียนรู้และใช้ชีวิตของมนุษย์ สามารถวิเคราะห์และจัดการข้อมูลข้อเท็จจริง และแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะช่วยนำพาชีวิตและสังคมไปสู่ความสำเร็จและความสุขในทุกด้าน (ปณิณพร ไพบูลย์วัฒนกิจ, 2552) แต่การที่จะใช้เทคโนโลยีที่ซับซ้อนมากขึ้นก็ยิ่งต้องการความมีสติรอบคอบ ความละเอียดถี่ถ้วน ความไม่ประมาทมากขึ้น เทคโนโลยีที่สร้างและใช้อย่างถูกต้อง ก็คือเทคโนโลยีที่จะมาช่วยให้มนุษย์มีโอกาสในการที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิต พัฒนาศักยภาพของตนในการที่จะเข้าถึงธรรมด้วยปัญญา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2556) ซึ่งแปลว่า ความรู้ทั่ว หรือรู้ชัด ได้แก่ ความเข้าใจ ความหยั่งรู้เหตุผล หรือความรู้ประเภทจำแนกแยกแยะ วิจัยจัดแจง สามารถวินิจฉัยได้ว่า จริง เท็จ ดี ชั่ว ถูก ผิด ควร ไม่ควร คุณ โทษ ประโยชน์ มิใช่ประโยชน์ รู้ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล หรือปัจจัยต่าง ๆ รู้ภาวะตามเป็นจริงของสิ่งต่าง ๆ รู้ว่าจะนำไปใช้หรือปฏิบัติอย่างไร จึงจะแก้ปัญหาได้ หรือให้สำเร็จผลที่มุ่งหมาย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2557)

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการรู้แจ้งทั้งทางหลักธรรมและการปฏิบัติธรรมซึ่งประกอบด้วย การเรียนรู้ ผึกฝน พัฒนาตน หลักสิกขาหรือการศึกษาของศาสนาพุทธ เป็นหลักที่บอกว่าคุณสมบัติจะต้องแก้ไขพัฒนาตนเองอยู่เสมอ และจะต้องพัฒนาตลอดเวลา โดยไม่ประมาท หลักไตรสิกขา เป็นหลักและกระบวนการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้บุคคลได้พบความรู้ด้วยตนเอง โดยการเรียนรู้จากการสัมผัสและสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ปัญหา และสถานการณ์ต่าง ๆ จนมีความชำนาญในการแก้ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน มีคุณธรรม สามารถดำเนินชีวิตที่ดีได้ตามอริยมรรค มีความพออยู่ พอดี พอประมาณของแต่ละคนและพร้อมที่จะปรับตัวเองให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ในอนาคต การเรียนรู้ตามไตรสิกขา คือ การศึกษาและปฏิบัติเพื่อฝึกกาย วาจา และจิตใจหรือสติปัญญาให้สูงขึ้น ทำให้คนมีการพัฒนาอย่างบูรณาการและทำให้มนุษย์เป็นองค์รวมของการพัฒนาอย่างมีคุณภาพ (พระปลัดทองเดช สิริปัญโญ และคณะ, 2559) เป็นการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนอย่างรอบด้านตามหลักการเรียนรู้ในพุทธศาสนาเพื่อผลในทางโลกหรือผลทางสังคม ทำให้สังคมโลกเกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยดีงาม และเพื่อผลในทางธรรม ทำให้เกิดความสงบสุขในชีวิต (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาสำหรับการดำเนินชีวิตในสังคมยุคดิจิทัล เพื่อรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักพุทธธรรมสำหรับ

การดำเนินชีวิตด้วยปัญญา สภาพและปัญหาการดำเนินชีวิตในสังคมยุคดิจิทัล รวมทั้งเสนอแนะแนวทางการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขบนพื้นฐานของปัญญาในสังคมยุคดิจิทัลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับหลักไตรสิกขา
2. เพื่อศึกษาหลักการและแนวคิดเกี่ยวกับสังคมยุคดิจิทัล
3. เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการดำเนินชีวิตในสังคมยุคดิจิทัล

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัย เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการดำเนินชีวิตในสังคมยุคดิจิทัล” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งมีลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร และรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ดังนี้
  - 1.1 เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ พระไตรปิฎก อรรถกถา
  - 1.2 เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ หนังสือ ตำรา เอกสาร สิ่งพิมพ์ทางวิชาการ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ และแหล่งข้อมูลออนไลน์
2. จัดประเภทของข้อมูลตามหัวเรื่องที่กำหนด และทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา
3. นำเสนอข้อมูลและข้อเสนอแนะ
4. จัดทำรูปเล่มวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์

ผลการวิจัย

งานวิจัย เรื่อง การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการดำเนินชีวิตในสังคมยุคดิจิทัล มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับหลักไตรสิกขา เพื่อศึกษาหลักการและแนวคิดเกี่ยวกับสังคมยุคดิจิทัล และเพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการดำเนินชีวิตในสังคมยุคดิจิทัล ดำเนินการศึกษาโดยการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากเอกสารและแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ประกอบด้วย เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ พระไตรปิฎก อรรถกถา เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ หนังสือ ตำรา เอกสาร สิ่งพิมพ์ทางวิชาการ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ และแหล่งข้อมูลออนไลน์ นำข้อมูลมาจัดประเภทของข้อมูลตามหัวเรื่องที่กำหนด ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา เพื่อนำเสนอข้อมูลและข้อเสนอแนะ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ไตรสิกขา คือ ข้อศึกษาและปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับศึกษา ผิชอบรมกาย วาจา จิตใจ และปัญญา โดยใช้ปัญญาเป็นเครื่องช่วยนำทางให้การพัฒนาดำเนินไปในทางที่ถูกต้องดี

งาม ป้องกันโทษและความผิดพลาดที่จะเกิดขึ้นในการพัฒนา การพัฒนาตามหลักธรรม ไตรสิกขาทำให้มีความพร้อมต่อการปฏิบัติหน้าที่ โดยให้มีการพัฒนาที่เริ่มจากร่างกาย วาจา อันเป็นส่วนภายนอกที่เห็นได้ง่าย ให้มีสภาวะปกติ และให้เกิดความสงบเรียบร้อยในกลุ่มใน สังคม พร้อมรับการพัฒนาด้านจิตใจที่มีความตั้งมั่น เข้มแข็ง พร้อมกล้าต่อการเผชิญปัญหา อุปสรรค และทั้งช่วยส่งเสริมให้ปัญญาได้ทำงานอย่างอิสระ คล่องแคล่ว สามารถแก้ไขปัญหา ต่าง ๆ ได้ด้วยดี เพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาและการพัฒนาจนบรรลุจุดหมายสูงสุด

ไตรสิกขา เป็นการศึกษา 3 ด้าน ที่พัฒนาชีวิตไปพร้อมกันทั้งระบบ แต่ถ้ามองหยาบๆ เป็นภาพใหญ่ ก็มองเห็นเป็นการฝึก ศึกษาที่ดำเนินไปใน 3 ด้าน ตามลำดับ คือ 1) ศีล เป็นเหมือนการจัดปรับพื้นที่และบริเวณแวดล้อม ให้สะอาดหมดจดเรียบร้อย ราบรื่น แน่นหนา มั่นคง มีสภาพที่พร้อมจะทำงานได้คล่อง สะดวก 2) สมาธิ เป็นเหมือนการเตรียมตัวของผู้ ทำงานให้มีเรี่ยวแรงกำลังความถนัดชัดเจนที่พร้อมจะลงมือทำงาน และ 3) ปัญญา เป็นเหมือน อุปกรณ์ที่จะใช้ทำงานนั้น ๆ ให้สำเร็จ เช่น บ้านเรือนที่อยู่ ที่ทำงาน หากฝาผุ พื้นขรุขระ หลังคารั่ว รอบอาคารถนนหนทางรกรุงรัง ทั้งเป็นถิ่นไม่ปลอดภัย (ขาดศีล) การจัดแต่งตั้งวาง สิ่งของเครื่องใช้ในที่ทำงานไม่มีระเบียบ ไม่พร้อม ไม่สบาย อึดอัดขัดใจ (ขาดสมาธิ) การเป็นอยู่ และการทำงานคิดการทั้งหลายไม่อาจดำเนินไปได้ด้วยดี (ขาดปัญญา) ชีวิตและงานไม่สัมฤทธิ์ จุดหมาย (ขวัณษา เอกจิตต์ และอุทัย สติมัน, 2559)

2. สังคมยุคดิจิทัลเป็นยุคของสังคมมนุษย์ที่เกิดขึ้นโดยผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์และเป็น เครือข่าย จะเห็นมนุษย์ในสังคมไทยได้ยอมรับรูปแบบทางอิเล็กทรอนิกส์ในหลายลักษณะที่จะมี ความสัมพันธ์ระหว่างกันที่แพร่หลายคือ ทางสื่อวิทยุ และโทรทัศน์ โทรศัพท์และทาง อินเทอร์เน็ต ที่เอื้อต่อการสื่อสารแบบโต้ตอบกันได้ทั้งสองทิศทาง สังคมมนุษย์จึงเกิดขึ้นได้ แม้ว่ามนุษย์นั้นมิได้อยู่ในสถานที่เดียวกันได้ทั้งสองทิศทาง สังคมมนุษย์จึงเกิดขึ้นได้แม้ว่ามนุษย์ นั้นมิได้อยู่ในสถานที่เดียวกัน ความห่างกันโดยระยะทางจึงมิใช่อุปสรรคสำหรับมนุษย์มิได้อยู่ใน สถานที่เดียวกัน ความห่างกันโดยระยะทางจึงมิใช่อุปสรรคสำหรับมนุษย์ในการสร้าง ความสัมพันธ์ระหว่างกันอีกต่อไป ซึ่งส่งผลทั้งทางบวกและทางลบต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์

ปัจจุบัน สังคมไทยคงปฏิเสธไม่ได้ว่า เทคโนโลยีการสื่อสารดิจิทัลเข้ามามีบทบาท สำคัญต่อการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การปรับเปลี่ยนทัศนคติ และพฤติกรรมในการแสดงออกของ ผู้คนในสังคม ดังเช่นกรณีการชุมนุมเรียกร้องทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรเพื่อประชา ธิปไตยฯ และกลุ่ม นปก. ซึ่งใช้เทคโนโลยีการสื่อสารดิจิทัล เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ข้อมูล ข้อเท็จจริง และปรับเปลี่ยนทัศนคติ จนนำไปสู่การแบ่งฝ่ายแบ่งข้าง เช่น การส่งข้อมูลข่าวสาร กันผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต การฟังวิทยุผ่านโทรศัพท์มือถือ การถ่ายทอดสัญญาณวิดีโอ ลิงค์ของทักษิณ ชินวัตรจากต่างประเทศมาสู่ประเทศไทย เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ในยุคเทคโนโลยีการสื่อสารดิจิทัลและข้อมูลข่าวสาร หากผู้ใช้เทคโนโลยี การสื่อสารดิจิทัล และผู้รับสารขาดจริยธรรมคุณธรรม และขาดความรู้เท่าทันสื่อ ก็อาจส่ง

ผลร้ายต่อตนเองและสังคม ดังเช่นกรณีการมีเว็บไซต์ลามกอนาจารจำนวนมาก กรณีเด็กติดเกมออนไลน์ กรณีการที่ผู้รับสารอาจแยกแยะไม่ออกระหว่างข้อเท็จจริงกับข่าวลือในสื่ออินเทอร์เน็ต เป็นต้น

ยุคแห่งเทคโนโลยีการสื่อสารดิจิทัลและข้อมูลข่าวสาร เป็นยุคแห่งความเจริญทางวัตถุ และการช่วงชิง การกำหนดความคิด จิตวิญญาณของผู้คนในสังคม โดยผู้คนต่างพยายามใช้เทคโนโลยีทางการสื่อสารมาเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดข้อมูลข้อเท็จจริง ความคิด อุดมการณ์ทางการเมืองและสังคม ดังนั้น สังคมจะดำรงอยู่ด้วยจิตวิญญาณแห่งความดิ้นรน ความถูกต้อง และความสงบสุขได้มากน้อยแค่ไหน ก็ขึ้นอยู่กับความแข็งแกร่งทางด้านจิตใจของมนุษย์ที่จะมีศีลธรรม จริยธรรมในการใช้เทคโนโลยีทางการ สื่อสารเพื่อสร้างสรรค์สังคมในทาง ที่ถูกต้อง และการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล จะเป็นทักษะที่สำคัญในการเรียนรู้และใช้ชีวิตของมนุษย์ สามารถวิเคราะห์และจัดการข้อมูลข้อเท็จจริง และแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะช่วย นำพาชีวิตและสังคมไปสู่ความสำเร็จและความสุขในทุกด้าน

3. แนวทางการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการดำเนินชีวิตในสังคมยุคดิจิทัล พบว่า การพัฒนามนุษย์เป็นการเสริมสร้างมนุษยธรรมที่สมบูรณ์และยังสามารถพัฒนามนุษย์ให้มี ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจทั้งสามด้าน เพื่อเป็นแรงเสริมมนุษยธรรมให้มีความเจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญาที่ได้รับ การพัฒนาแล้วและการส่งเสริมให้มนุษย์ ลดละ ความเห็นแก่ตัว กิเลสเบาบางลง ความสันติสุขก็จะเกิดขึ้นกับสังคมได้ ซึ่งเป็นเป้าหมายของการ พัฒนามนุษย์ตามหลักไตรสิกขา เมื่อมนุษย์ได้รับการพัฒนาสังคมที่มนุษย์อาศัยก็จะกลายเป็น สังคมที่เกื้อกูลต่อความเป็นอยู่ที่ดีงาม เป็นสังคมที่สงบสุข มั่นคงราบรื่น ปราศจากความยากจน และสามารถพึ่งตนเองได้ และการอยู่ร่วมกันของสังคมอย่างสันติสุขโดยใช้หลักธรรมทาง พระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนามนุษย์ แม้ว่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จะ สามารถนำไปพัฒนามนุษย์ทุกหมวดก็ตาม แต่หลักการพัฒนามนุษย์ตามหลักไตรสิกขานั้น จะมีความเหมาะสมกับการพัฒนามนุษย์ยุคปัจจุบัน เป็นการพัฒนาระดับปัจเจกบุคคล หมายถึงการพัฒนาทางด้านกาย จิต และปัญญา ทั้งสามด้าน เนื่องจากการดำเนินชีวิตของคนเรานั้นต้องมี ทักษะ ความรู้ ความสามารถในการดิ้นรนต่อสู้เพื่อให้อยู่รอดและก้าวข้ามผ่านพ้นสิ่งเลวร้าย ต่าง ๆ ที่เข้ามากระทบการดำเนินชีวิตหรือในหน้าที่การงาน พร้อมกันนั้นก็ต้องรู้จักแก้ปัญหา ได้อย่างอย่างมีประสิทธิภาพมีความรอบคอบและใช้ปัญญา หากสามารถทำได้เช่นนี้เช่นนี้ความสำเร็จใน การดำเนินชีวิตก็จะอยู่ไม่ไกลเกินเอื้อม ทั้งนี้เพราะหลักไตรสิกขาเมื่อนำมาประยุกต์ใช้กับการ พัฒนามนุษย์แล้วก็จะส่งผลทำให้การปฏิบัติงานของคุณคลากร ข้าราชการ ในองค์กรหรือ หน่วยงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

จะเห็นจากหลักของไตรสิกขาหรือสิกขาเป็นข้อที่จะต้องศึกษา ข้อปฏิบัติที่เป็นหลัก สำหรับศึกษา คือฝึกหัดอบรม กาย วาจา จิตใจ และปัญญา ให้อย่างขึ้นไปจนบรรลุจุดหมายสูงสุด คือ พระนิพพานจึงถือกันเป็นหลักอันสำคัญที่สุด ในการปฏิบัติกิจในพระพุทธศาสนา กล่าวคือ

ประการแรก เป็นสิ่งที่มีค่าหรือมีความหมายตรงที่ดับทุกข์ได้เป็นขั้นๆ อันเป็นผลของการปฏิบัติตามหลัก 3 ประการดังกล่าว ประการที่สอง เป็นเครื่องกรองหรือทำลายกิเลส ทำให้คนประพฤติน่ามีจิตใจดี คิดดี มีความรู้ และเห็นในสิ่งที่ถูกต้องที่ควรณะนั้น ศิล สมาธิ ปัญญา ก็คือการปฏิบัติเป็นขั้นๆ เพื่อผลอันเดียวกัน คือความพ้นทุกข์เมื่อกล่าวโดยแยกกัน ศิลทั้งหมด ดับทุกข์ หรือโทษหายๆ ที่เกิดขึ้นปรากฏอยู่ ทางกาย ทางวาจา ทั้งที่เป็นทุกข์แก่ตนเอง และแก่ผู้อื่น หรือสังคม ส่วนสมาธินั้น ดับทุกข์หรือโทษที่ละเอียดยิ่งขึ้นไป คือ ทุกข์ทางใจ แต่เป็นประเภทหายาบ สำหรับปัญญาเป็นเครื่องมือดับทุกข์ ที่ดับถึงขั้นรากเหง้า เพื่อไม่ให้ทุกข์เกิดขึ้นมาได้อีกต่อไป ดังนั้น หากบุคคลหรือมนุษย์ผู้ใดได้ปฏิบัติตนเองตามหลักไตรสิกขาแล้ว จะสามารถพัฒนาบุคคลให้มีการดำเนินชีวิตไปในวิถีทางที่ถูกต้อง ดึงามส่งผลต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม ตลอดจนการทำงานในองค์กร/หน่วยงานด้วย

มนุษย์ในสังคมยุคดิจิทัลต้องมีการพัฒนาตนทั้งด้านกาย วาจา ใจ ให้มีอิสระเหนือการถูกครอบงำด้วยอำนาจความยั่วยวนในรูปแบบต่าง ๆ ที่จะก่อให้เกิดการล่วงละเมิด หรือเสียสภาวะปกติทางกาย วาจา ใจ ของตน โดยในด้านของศีลสิกขา เป็นการพัฒนาในเรื่องของพฤติกรรม ที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพหรือโลกแห่งวัตถุ สิ่งแวดล้อมทางสังคม และโลกแห่งชีวิต รวมถึงการประกอบอาชีพ ด้านจิตสิกขา หรือสมาธิ เป็นการคุณภาพจิต สมรรถภาพจิต และสุขภาพจิต และปัญญาสิกขา คือ ศึกษาในเรื่องปัญญา พัฒนาด้านปัญญา ซึ่งมีการพัฒนาอยู่หลายระดับ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการดำเนินชีวิตในสังคมยุคดิจิทัล ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนี้

1.1 หลักไตรสิกขา เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตอย่างรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ รอบตัว บนพื้นฐานของศีล สมาธิ และปัญญา ที่ผู้คนในยุคดิจิทัลควรนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์

1.2 สถานศึกษาควรปลูกฝังแนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักไตรสิกขาให้แก่เยาวชน เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับการใช้ชีวิตอย่างมีความสุขในสังคมยุคดิจิทัล

1.3 หน่วยงานภาครัฐควรกำหนดนโยบายที่เหมาะสมเกี่ยวกับการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อไม่ให้ครอบงำวิถีชีวิตของประชาชนมากเกินไป จนสูญเสียอัตลักษณ์ของความเป็นมนุษย์

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

จากการศึกษาการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการดำเนินชีวิตในสังคมยุคดิจิทัล ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย ดังนี้

2.1 ควรมีการศึกษาเชิงทดลองเกี่ยวกับลักษณะการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลระหว่างประชาชนทั่วไปกับประชาชนที่ผ่านกระบวนการฝึกฝนตามหลักไตรสิกขา

2.2 ควรมีการศึกษาผลการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาที่มีต่อพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของเยาวชนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.3 ควรมีการศึกษาหลักพุทธธรรมเรื่องอื่น ๆ ที่สามารถประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขในสังคมยุคดิจิทัล

เอกสารอ้างอิง

- ขวัญษา เอกจิตต์ และอุทัย สติมัน. (2559). หลักไตรสิกขากับการพัฒนาตน. *วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์*, 3 (2), 170-179.
- ปิ่นฉพร ไพบูลย์วัฒนกิจ. (7 พฤษภาคม 2552). สังคมต้องเท่าทันการสื่อสารดิจิทัล. *ไทยนิวส์*, หน้า 11.
- พระปลัดปองเดช สิริปัญโญ และคณะ. (2559). การนำหลักสังคหวัตถุไปใช้ในวิถีชีวิตของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบางเหริ่ง อำเภอกวนเนียง จังหวัดสงขลา. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 1(2), 8-13.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2556). *หยาดเพชร หยาดธรรม ภูมิปัญญาเพื่อการศึกษาไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิปัญญาประทีป.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2557). *พุทธธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 39). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2542). *หลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิต*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุทธิพงศ์ ต้นตยาพิศาลสุทธิ. (2539). *หลักพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช.